

Oponentský posudek na disertační práci Denisy Červenkové

De religione: Jak se křesťanství stalo náboženstvím

Denisa Červenková věnuje svou práci z oboru teologie náboženství náročnému tématu: *vývoji identity křesťanství prvních staletí v souvislosti s kategorií „religio“* (viz str.5).

Centrem její pozornosti je pojetí křesťanství jako náboženství v díle Tertuliánově. Tuto analýzu však vhodně zasazuje do širšího kontextu dějinných proměn ranné církve, jejího vztahu k římské společnosti a státu, k helénské kultuře a různým antickým podobám náboženství a filozofie. Všimá si, jak se pojem *religio* vynořuje v antickém myšlení a jakými proměnami prochází. Z úvodu práce a zejména z nesmírně zajímavých a podnětných úvah v samém závěru je ovšem patrné, že autorka sleduje ještě další záměr, který překračuje pouhou historiografickou studii a činí z její práce pozoruhodný a cenný příspěvek k aktuální diskusi teologie náboženství a religionistiky. Autorka oceňuje na ranných apologetech křesťanství úsilí „tříbit, vyhodnocovat a náležitým způsobem využívat expresivních nástrojů a kategorií kultury, která nebyla zcela totožná s kontextem, v němž došlo k historické události Ježíše Krista“ (str.191) a (aniž by se dopouštěli náboženského synkretismu) „ve stopách tradice římského universalismu“ respektovat specifika kultury a mentality, do níž křesťanství vstupovalo. Tento příklad chápe jako povzbuzení i pro dnešní církve „vystavit se riziku, které přináší dialog s odlišnými kulturami“ (str. 191) a tříbit jazyk a kulturní podoby víry a přitom uchovat základ křesťanské identity – univerzalitu Božího oslovení všech lidí.

Disertace Denisy Červenkové je **vynikající prací mimořádných kvalit**, a to v řadě různých aspektů:

- *velmi záslužná je už sama volba tématu a celkové pojetí práce.*

Nejen proto, že se jedná o téma v tomto vymezení dosud nezpracované, nýbrž zejména proto, že se autorce podařilo organicky a nenásilně spojit důkladnou monografii z dějin teologie s velmi aktuální problematikou současného mezináboženského dialogu. Existuje řada monografií o Tertuliánovi, příp. o vztahu antického a ranně křesťanského myšlení, které však postrádají patřičný přesah a zůstávají tak předmětem zájmu úzkého kruhu specialistů na historické otázky. Na druhé straně narůstá množství prací o metodách a perspektivách mezináboženského dialogu, které však často obcházejí zásadní otázku, odkud se vzal a nakolik je legitimní sám koncept „náboženství“, nakolik je zakotven v tradici křesťanského myšlení a zapomínají se ptát, zda současná situace, kdy křesťanství čelí nutnosti definovat své místo v rámci náboženské a světonázorové plurality, je opravdové novum či zda se může teologie a církve opřít o zkušenosti a teologické reflexe v rámci své tradice.

Právě spojení konkrétního (důkladného, pečlivého a seriózního) výzkumu se schopností nadhledu, přesahu, stálý zřetel k širšímu kontextu zvoleného tématu a snaha *učinit výsledky své sondy do dějin příspěvkem k velmi aktuální teologické a religionistické debatě* významně svědčí o autorčině odborné kompetenci a schopnosti vědecké práce a činí tuto studii opravdu zajímavou, cennou a přínosnou jako pro teologii náboženství, tak pro religionistiku.

- *velmi imponující je rozsáhlá bibliografie a pečlivý poznámkový aparát.*

V České republice není dosud obvyklé, aby autor (a zejména mladý začínající vědec) kompetentně pracoval s prameny v řečtině, latině, němčině, angličtině, italštině, francouzštině

a španělštině. Autorka prakticky každé své tvrzení dokládá pečlivě zpracovanými odkazy na prameny i sekundární literaturu.

- *práce je pozoruhodná po stránce metodologické*

O autorčiných mimořádných schopnostech vědecké práce svědčí nejen velmi dobrá struktura práce (autorka se „neutopila“ v ambiciózně pojatém tématu, kdy se pohybuje v oblasti antické filozofie, patristiky a obecnějších religionistických a filozoficko-teologických úvahách), ale i kompetentní používání a kombinování různých metod – strukturální analýzy, sémantické analýzy apod.

- *velmi kvalitní je jazyková stránka práce*

Při četbě této práce si uvědomujeme, že autorka těží nejen ze své kvalitní univerzitní přípravy v oborech teologie a religionistiky, nýbrž i ze svého původního studia bohemistiky; jazyková úroveň práce je mimořádná.

kritické připomínky

K drobným vadám na kráse patří několik neopravených překlepů (např. str. 153, 1. řádek, str. 191, posl. řádek předposledního odst. a druhý ř. posledního odst.). Nechápu rovněž, proč na str. 29 užívá pro „arválské bratry“ anglické označení Arval Brethern.

Ke kritickým poznámkám bych přiřadil otázku, na základě čeho autorka na str. 5 tvrdí, že už v prvních sto padesáti letech křesťané mluvili o své víře jako o *pravé filozofii* (zde chybí jakýkoliv odkaz, navíc se toto tvrzení zdá být v rozporu s tím, co autorka později označuje jako přínos apologetů typu Justina a Tertuliána). Rovněž v jedné z nejzávažnějších a nejkvalitnějších částí práce (v závěru, na str. 191) píše o „dvojím klasickém extrému“, avšak z dalšího výkladu není úplně jasné, co považuje za onen *druhý* extrém.

závěrečné hodnocení

Závěrem zbývá jen opakovat, že Denisa Červenková předložila disertační práci mimořádných kvalit, jednoznačně svědčící o jejích vědeckých kvalitách i pilné, pečlivé, seriózní práci.

Práci jednoznačně doporučuji k přijetí. Přimlouvám se též za to, aby tento cenný plod mladé české teologie byl brzy přístupný širší odborné veřejnosti **v knižní podobě** – jsem přesvědčen, že bude oceněn zájemci nejen o patristiku, dějiny teologie a teologii náboženství, nýbrž také mnohými zájemci o religionistiku, mezináboženský dialog a o kořeny dnes velmi aktuálních problémů nesnadného soužití v kulturně pluralitním světě.

mons. Prof. PhDr. Tomáš Halík Th.D.
Ústav filozofie a religionistiky FF UK

V Praze dne 6.8. 2010